

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการย้ายถิ่นของประชากรในหมู่บ้านประมง โดยเน้นศึกษาเป็นพิเศษในกลุ่มของประชากรที่ประกอบอาชีพประมง เฉพาะเรื่องของการความพร้อมในการประกอบอาชีพประมงนั้น ได้จำแนกเป็น ๓ ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ ด้วยการให้คะแนนตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานภาพทางการงาน ประสบการณ์การทำงาน จำนวนลูกจ้าง เรือ และกำลังเครื่องบนต์ และอุปกรณ์ประมงที่ใช้ประกอบอาชีพ มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นชาวประมงทั้งสิ้น ๓๗๒ คน จากการสำรวจหัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมด ๖๓๘ คน ปัจจัยอื่น ๆ ที่ใช้ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสภาพแวดล้อมของชุมชน ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ ลักษณะของที่อยู่อาศัย และขนาดที่ดินถือครอง ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา ศาสนา ประสบการณ์การย้ายถิ่น ประสบการณ์การทำงาน สถานภาพทางการงาน และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส และจำนวนบุตร สำหรับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมชุมชน ได้แก่ ลักษณะหมู่บ้าน และการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และการคมนาคม การศึกษาค้นคว้านี้โดยแยกพิจารณาเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ เป็นการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างระดับความพร้อมในการประกอบอาชีพประมงกับความต้องการย้ายถิ่น โดยพิจารณาตามเงื่อนไขที่แตกต่างกัน คือ จังหวัดที่อาศัย อายุ ขนาดครอบครัว รายได้ ประสบการณ์การย้ายถิ่น ประสบการณ์การทำงาน จำนวนสมาชิกที่ช่วยทำประมง อาชีพ รอง และปัญหาในการประกอบอาชีพ (เฉพาะผู้ประกอบอาชีพประมง)

ส่วนที่ ๒ เป็นการศึกษาค้นคว้าปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสภาพแวดล้อมชุมชน ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความต้องการย้ายถิ่นของประชากรในหมู่บ้านประมง (หัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด)

ผลการศึกษาในส่วนแรกนี้พบว่าสภาพการประกอบอาชีพของชาวประมงส่วนใหญ่อาจกล่าวได้ว่าพออยู่ได้ทั้งนี้เพราะเมื่อจำแนกตามระดับความพร้อมของการประกอบอาชีพประมง ปรากฏว่าครั้งคือร้อยละ ๕๔.๔ มีระดับความพร้อมในการประกอบอาชีพประมงปานกลาง แต่สำหรับชาวประมงที่มีระดับความพร้อมสูงและต่ำนั้น มีสัดส่วนใกล้เคียงกันมากคือ ร้อยละ ๒๐.๔ และ ๒๐.๒ ตามลำดับ

เมื่อนำเอาหัวหน้าครัวเรือนชาวประมงที่มีระดับความพร้อมแตกต่างกันนี้มาหาความสัมพันธ์กับความต้องการย้ายถิ่น พบว่าระดับความพร้อมในการประกอบอาชีพของชาวประมงมีผลในทางลบกับความต้องการย้ายถิ่น กล่าวคือ ชาวประมงที่มีระดับความพร้อมในการประกอบอาชีพต่ำ จะมีความต้องการย้ายถิ่นมากที่สุด คือร้อยละ ๒๑.๔ ในขณะที่ชาวประมงที่มีระดับความพร้อมสูงมีเพียงร้อยละ ๓.๑ เท่านั้น ซึ่งคาดว่า เป็นเพราะผู้ที่มีความพร้อมต่ำจะต้องเป็นผู้ที่มีปัญหาในการประกอบอาชีพมากกว่า เนื่องจากอุปสรรคไม่ดี ประสิทธิภาพต่ำ หรือยังขาดแคลน ทำให้มีผลกระทบต่อปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ ตลอดจนรายได้ในการประกอบอาชีพด้วย เมื่อนำตัวแปรด้านอายุ ขนาดครอบครัว รายได้ ประสบการณ์การทำงาน ประสบการณ์การย้ายถิ่น การใช้แรงงานสมาชิก และปัญหาในการประกอบอาชีพ เข้ามาพิจารณาประกอบผลการศึกษา โดยทั่วไปยังคงปรากฏว่าชาวประมงที่มีระดับความพร้อมต่ำ จะมีความต้องการย้ายถิ่นมากกว่าชาวประมงในระดับความพร้อมอื่น ๆ โดยเฉพาะการศึกษาความต้องการย้ายถิ่นในแต่ละจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันนั้น พบว่าจังหวัดพังงาซึ่งมีระดับการพัฒนาต่ำสุดจะมีความต้องการย้ายถิ่นมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการย้ายในกลุ่มผู้ที่มีระดับความพร้อมต่ำ และปานกลางเท่านั้น แต่สำหรับจังหวัดระยองซึ่งถือว่ามีระดับการพัฒนาสูงกว่าจังหวัดเพชรบุรีและพังงา พบว่ามีการย้ายถิ่นต่ำกว่าจังหวัดทั้งสอง

ใน ส่วนที่ ๒ นี้ ได้แสดงผลวิเคราะห์ของหัวหน้าครัวเรือนรวมทุกอาชีพ

ปัจจัยด้านประชากร

กลุ่มอายุของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านประมงนี้ พบว่าโดยทั่วไปจะมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม พบว่ากลุ่มอายุ ๓๐-๓๙ ปีมีมากที่สุด ทั้งที่อยู่ในวัยฉกรรจ์เป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ (ประมาณ ๘๐%) ไม่ต้องการย้ายถิ่น ความต้องการย้ายถิ่นจะมีมากที่สุดในหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยกว่า ๓๐ ปี และมีแนวโน้มลดลงในกลุ่มอายุที่สูงขึ้น เมื่อพิจารณาสถานภาพ^{สมรส} ผลปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนโสดมีสัดส่วนของผู้ต้องการย้ายถิ่นน้อยกว่าผู้สมรสแล้ว ซึ่งอาจเป็น เพราะความจำกัดของข้อมูล

ขนาดครอบครัวโดยเฉลี่ยเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ที่มีบุตร ๕ คนขึ้นไป และพบว่าขนาดครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความต้องการย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ มีแนวโน้มของความต้องการย้ายถิ่นลดลงเมื่อมีขนาดครอบครัวใหญ่ขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างผู้ไม่มีบุตรกับผู้ที่มีบุตรมาก จะยิ่งพบความแตกต่างกันระหว่างขนาดครอบครัวกับความต้องการย้ายถิ่นมากขึ้น

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ในหมู่บ้านประมง มีมากกว่าครึ่ง คือร้อยละ ๕๘.๓ มีอาชีพประมง รองลงมา เป็นอาชีพเกษตรกรรม มีร้อยละ ๑๓.๕ นอกนั้นเป็นงานช่างฝีมือ ทำการค้า และอื่น ๆ อย่างละไม่มาก ด้วยเหตุนี้ผลการศึกษาก็พบว่าผู้ประกอบอาชีพประมงมีความต้องการย้ายถิ่นมากกว่าผู้ทำ เกษตรกรรมถึง ๒ เท่า คือ ร้อยละ ๑๐.๖ และ ๕.๓ ตามลำดับ ในแง่ของรายได้ พบว่าส่วนมากมีรายได้ค่อนข้างต่ำคือน้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท และยังเป็นกลุ่มที่มีความต้องการย้ายถิ่นมากที่สุดอีกด้วย เมื่อเปรียบเทียบความต้องการย้ายถิ่นตามกลุ่มของรายได้ ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่าง ๒๐,๐๐๑-๔๐,๐๐๐ บาท จะไม่ต้องการย้ายถิ่นออกไปถึงร้อยละ ๘๒.๖ ซึ่งคาดว่าคงจะมีสภาพที่พออยู่ได้

เกี่ยวกับเรื่องที่ดินทำกินของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านประมง ปรากฏว่าประมาณ ๒ ใน ๓ เป็นผู้ไม่มีที่ดินที่อื่นนอกจากที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน แต่ยังคงพบว่าผู้ไม่มีที่ดินมีความต้องการย้ายถิ่นมากกว่าผู้ที่มีที่ดินทุกกลุ่ม ซึ่งแสดงว่าที่ดินเป็นทรัพย์สินของครอบครัว ช่วยผูกมัดให้ไม่ต้องการย้ายออก

ลักษณะและขนาดของที่อยู่อาศัย พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีที่อยู่ค่อนข้างทันสมัยมากกว่า จะมีความต้องการย้ายถิ่นน้อยกว่า ทั้งนี้อาจเป็นความรู้สึกในแง่ความพึงพอใจในที่อยู่อาศัย จึงเกิดความผูกพันมากกว่า ประกอบกับมีขนาดที่อยู่กำลังพอดีเป็นส่วนมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อจำแนกตามขนาดของที่อยู่อาศัย จะพบว่ามีส่วนใกล้เคียงกัน

ปัจจัยทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๐.๔ นับถือศาสนาพุทธ อีกร้อยละ ๒๙.๓ นับถืออิสลาม และเมื่อนำมาหาความสัมพันธ์ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีความต้องการย้ายถิ่นสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่า จะมีความต้องการย้ายถิ่นมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาน้อยกว่า อย่างไรก็ตาม เมื่อคุมด้วยอายุ พบว่ามีผลเช่นเดิมในกลุ่มอายุน้อยกว่า ๓๐ ปี และ ๓๐-๓๙ ปี

ประสบการณ์การย้ายถิ่นในหมู่บ้านประมง ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ ๕๒.๕ ไม่เคยย้ายถิ่นมาก่อนเลย และเมื่อนำมาหาความสัมพันธ์พบว่ามีความสัมพันธ์กันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการย้ายถิ่นมาก่อนมีมากเป็น ๒ เท่าของผู้ไม่เคยมีประสบการณ์

การใช้แรงงานในหมู่บ้านประมง ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๔.๖ จะทำงานให้ตนเอง นอกนั้นเป็นการใช้แรงงานเพื่อคนอื่น เช่น ครอบครัวหรือเป็นลูกจ้าง ผู้ที่ทำงานให้ตนเองเหล่านี้พบว่าส่วนใหญ่จะไม่ต้องการย้ายถิ่นมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานเพื่อคนอื่น ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า

ผู้ทำงานให้ตนเองจะต้องการย้ายถิ่นต่ำสุด โดยไม่นับข้าราชการ ซึ่งความต้องการย้ายถิ่นมีมากที่สุด
ในข้าราชการนั้น คาดว่าเป็นเพราะมีความเป็นไปได้หลายทางตามจังหวัดและโอกาส แต่สำหรับ
เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำงานให้ตนเอง การย้ายของเกษตรกรจึงมีเฉพาะผู้ทำงานให้ตนเองเท่านั้น

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองด้วยการไปออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งต่าง ๆ นั้น พบว่า
มีมากถึงร้อยละ ๗๓.๕ ที่ไปลงคะแนนเสียงเมื่อมีการเลือกตั้งทุกครั้ง และยังพบว่าผู้ที่ไม่เคยไปออก
เสียงเลือกตั้งเลยจะมีความต้องการย้ายถิ่นออกมาต่ำสุด คือมาเป็น ๒ เท่าของผู้ไปทุกครั้ง

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมชุมชน

ลักษณะของชุมชนในหมู่บ้านประมงเมื่อพิจารณาในแต่ละจังหวัด พบว่ามีความแตกต่างกัน
ด้านการคมนาคม ลักษณะที่ภูมิศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐาน อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าหมู่บ้านประมง
ในจังหวัดระยองอยู่ในเกณฑ์ดีกว่าหมู่บ้านประมงในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดพังงา ซึ่งทำให้มีผู้ไม่
ต้องการย้ายถิ่นออกมามีสัดส่วนสูงสุดในจังหวัดระยอง หรืออาจกล่าวได้ว่า มีความต้องการย้ายน้อยสุด
ในจังหวัดระยอง ในขณะที่จังหวัดพังงามีความต้องการย้ายออกมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกัน

การศึกษาในครั้งนี้จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า นอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม
และประชากรที่มีอิทธิพลต่อความต้องการย้ายถิ่นโดยตรงแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น ความพร้อม
ในการประกอบอาชีพ และสภาพแวดล้อมชุมชนร่วมอยู่ด้วย

ข้อเสนอแนะบางประการ

๑. การสร้างดัชนี (Index) ด้วยการรวมตัวแปรหลาย ๆ ตัวเข้าด้วยกัน นับว่าช่วย
แก้ปัญหาในเรื่องที่มีความจำกัดของข้อมูลซึ่งอาจนำไปใช้ในการศึกษาความพร้อมของกลุ่มอาชีพอื่น ๆ
เช่น ความพร้อมของชาวเกษตรกร เป็นต้น

๒. การศึกษาลักษณะนี้สามารถใช้สถิติชนิดอื่นในการศึกษา เช่น cross-break โดย
การจัดข้อมูลใหม่เป็น ๒ กลุ่ม คือ ต้องการย้าย และไม่ต้องการย้าย แล้วให้คะแนนเป็น ๐ กับ ๑๐๐
จะกลายเป็น interval ทำให้ศึกษาได้กว้างขึ้น

๓. ปัจจุบันได้มีการตระหนักถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม
และประชากร แต่ข้อมูลในเรื่องนี้มีอยู่น้อย ทำให้มีข้อจำกัดในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ต่าง ๆ
ทางสถิติ จึงควรได้มีการพิจารณาให้ความสำคัญของข้อมูลในส่วนนี้ด้วย จะทำให้การศึกษามีขอบเขต
และประโยชน์มากยิ่งขึ้น

๔. ผลของการศึกษานี้เป็นเรื่องที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ฉะนั้นน่าจะเป็นประโยชน์ถ้านำไปใช้ประกอบการพิจารณาวางนโยบาย หรือวางแผนเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของประชากรหมู่บ้านประมง

๕. ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรหมู่บ้านประมงนั้นมีการศึกษาและค้นคว้ากันอยู่ไม่มากนัก แต่เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของประชากรกลุ่มนี้กับสังคมและเศรษฐกิจของประเทศแล้ว นับว่ามีความสำคัญอยู่มากทีเดียว จึงน่าจะได้มีการสนับสนุนให้มีการศึกษาริวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ละเอียด และลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย